

Трут Д.В. Неделимость предмета обязательства как основание возникновения солидарной множественности лиц. – Статья.

Исследовано проблематику определения неделимости предмета обязательства как безусловного основания возникновения солидарности в гражданско-правовых обязательствах, осложненных множественностью лиц.

Ключевые слова: неделимость предмета, физическое разделение, умственное (интеллектуальный) разделение, общая долевая собственность, общая совместная собственность, выделение имущества в натуре.

Trut D.V. Indivisibility of liability subject as basis of beginning person solidary multiplicity. – Article.

Research of the indivisibility of obligation's subject as unconditional ground of solidarity in civil obligations complicated by plurality of persons.

Keywords: indivisibility of the subject, physical division, mental (intellectual) division, partial co-ownership, joint co-ownership, apportionment of property in kind.

УДК 349.2

*Д.О. Фоменко,
асистент кафедри правознавства
Східноукраїнський національний
університет ім. В. Даля,
м. Луганськ*

**ЩОДО ПИТАННЯ СТОСОВНО НАДАННЯ СТАТУСУ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРАЦІВНИКАМ**

Проведено порівняльний аналіз правового статусу науково-педагогічного працівника та державного службовця; визначено особливості правового регулювання праці науково-педагогічного працівника та державного службовця; зроблено висновок щодо питання доцільності надання статусу державного службовця науково-педагогічним працівникам; окреслено перспективи подальшого розвитку правового регулювання праці науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: науково-педагогічні працівники, наукова-педагогічна діяльність, державні службовці, державна служба, єдність та диференціація правового регулювання праці.

Важливим завданням Української держави на сучасному етапі є забезпечення стабільного розвитку науково-технічної сфери, забезпечення по-

треб суспільства і самої держави в результатах науково-технічних досліджень. Виконання таких завдань безумовно залежить від здійснення ефективної наукової та педагогічної діяльності науково-педагогічними працівниками. Отже, державою мають бути створені максимально сприятливі умови для реалізації існуючого на сьогодні та подальшого зростання інтелектуального потенціалу науково-педагогічних кадрів. Однією з таких умов, у першу чергу, слід визнати належний соціально-правовий захист трудових прав та законних інтересів науково-педагогічних працівників. Час від часу виникають різні думки та пропозиції стосовно внесення певних змін до чинного законодавства України: пропонується навіть законодавче надання науково-педагогічним працівникам статусу державного службовця. Прибічники такої ідеї декларують насамперед підвищення рівня соціальних гарантій праці науково-педагогічних працівників внаслідок зазначених змін в їхньому трудо-правовому статусі.

Окремим проблемам правового регулювання праці науково-педагогічних працівників, державних службовців, певним особливостям їх правового статусу присвячувались наукові дослідження багатьох учених, зокрема О.А. Абрамова, Ю.В. Баранюк, Ю.П. Битяка, О.Л. Войно-Данчишиної, Г.С. Гончарової, Н.М. Демченко, Г.А. Капліної, Л.І. Лазор, Р.З. Лівшиця, О. Мірошніченко, О.Є. Пашерстника, П.Д. Пилипенка, О.І. Процевського, В.М. Смирнова, М.Л. Смолярової, М.П. Стадника, Н.М. Хуторян, І.І. Шамшиної. Наразі постає необхідність проведення комплексного порівняльного аналізу законодавчо визначеного статусу науково-педагогічного працівника та державного службовця, що обумовлюється потребою в пошуку оптимальних шляхів вдосконалення правового положення науково-педагогічних працівників.

Метою цієї статті є дослідження правового статусу науково-педагогічного працівника у порівнянні із правовим статусом державного службовця на підставі чинного законодавства України; визначення суті та особливого характеру таких видів професійної діяльності як державна служба та науково-педагогічна діяльність; вирішення питання щодо можливості та доцільності надання правового статусу державного службовця науково-педагогічним працівникам; окреслення шляхів подальшого розвитку правового регулювання праці науково-педагогічних працівників.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про державну службу» державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів [1, ст.1].

Виникає питання: чи є державним службовцем науково-педагогічний працівник, який займається професійною діяльністю на відповідних посадах в державному вищому навчальному закладі та здійснює практичне виконання завдань і функцій держави, зокрема у галузі вищої освіти, а також одержує заробітну плату за рахунок державних коштів? Відповідь

буде негативною, адже насамперед місце роботи науково-педагогічних працівників не можна віднести до державних органів.

Якщо звернутись до Закону України «Про вищу освіту», то можна відстежити, що даючи визначення поняттю «науково-педагогічний працівник», законодавець робить суттєвий наголос саме на місці роботи такого працівника:

«Науково-педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах третього і четвертого рівнів акредитації професійно займаються педагогічною діяльністю у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю» [2, ст.47].

У цьому ж законі дається й визначення вищому навчальному закладу:

«Вищий навчальний заклад – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність» [2, ст.1].

Отже, вищий навчальний заклад не є державним органом, тому й науково-педагогічних працівників не можна віднести до державних службовців. Чинний Закон України «Про державну службу» жодним іншим чином не прирівнює науково-педагогічних працівників до державних службовців.

Проте варто визнати, що нинішнє співвідношення законодавчого та науково-доктринального визначення сфери поширення інституту державної служби є достатньо суперечливим.

Можна навести два наукові підходи до розуміння понять «державна служба» і «державні службовці» – широкий та вузький. Відповідно до широкого розуміння, державною службою можна назвати будь-яку діяльність працівників, зайнятих у державних установах, закладах, організаціях, на державних підприємствах. Тобто йдеться про будь-які трудові відносини з посадовцями, що виникають в усьому державному секторі. Основними критеріями такого підходу слід назвати фінансування за рахунок державних коштів та безпосередність здійснення завдань та функцій держави через діяльність відповідних працівників. Таким чином, за цим підходом до державних службовців можна віднести також й працівників сфери освіти, науки, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, керівників державних підприємств та їх заступників та ін.

Так, на думку Ю.П. Битяка Закон України «Про державну службу» звужує коло осіб, що належать до державних службовців [3, с.103]. Зазначений автор пропонує використовувати таку класифікацію державних службовців: допоміжний (технічний) персонал, спеціалісти, посадові особи і представники адміністративної влади [3, с.103]. При цьому Ю.П. Битяк зазначає, що до спеціалістів належать службовці, які мають професійні знання в окремих галузях та здійснюють професійну діяльність. Це лікарі,

вчені, агрономи, юрисконсультанти та ін. Їх посади не пов'язані з керівною діяльністю і не породжують юридичних наслідків. Лише в окремих випадках їх дії можуть створювати юридичні наслідки, наприклад, викладач приймає іспити, лікар видає лікарняний листок і т. ін. [3, с.104].

Варто додати, що в розрізі з чинним законодавством йде й Концепція адміністративної реформи в Україні (далі - Концепція), затверджена Указом Президента України від 22.07.1998 № 810/98. Так, в розділі III цієї Концепції зазначається: «У перспективі постає питання обов'язкової розробки такої концепції державної служби, яка б охоплювала установи й організації всього державного сектора, що фінансується з державного бюджету» [4]. Отже, для прибічників широкого розуміння державної служби наведене положення Концепції є важливою засадою для подальшого обґрунтування своєї позиції.

Згідно з вузьким розумінням, державна служба - це діяльність, але не будь-яка, а лише у сфері державного управління, що здійснюється тільки службовцями органів державної влади, які обіймають посади державної служби [5, с.385].

Слід погодитись з тим, що при вузькому розумінні державної служби ключовим є поняття «сфера державного управління», тоді як при розширеному тлумаченні державної служби логічно використовувати конструкцію «виконання завдань і функцій держави», яка безумовно є більш широкою, ніж поняття «сфера державного управління» (Буде слушним одразу зазначити, що вітчизняний законодавець навпаки, обравши вузький підхід до розуміння державної служби, використовує широку за своїм змістом конструкцію «практичне виконання завдань і функцій держави» [1, ст.1]). Так, наприклад, науково-педагогічних працівників не можна віднести до числа тих осіб, що професійно здійснюють управлінські функції, зайняті в сфері державного адміністрування і приймають управлінські рішення від імені держави чи її органів. Натомість, можна стверджувати, що діяльність науково-педагогічних працівників спрямована на практичне виконання завдань і функцій держави, зокрема у сфері освіти та науки.

Отже, лише за умов широкого підходу до розуміння державної служби видається можливим обґрунтоване поширення статусу державних службовців й на науково-педагогічних працівників.

І тут постає важливе питання: чи є дійсна необхідність у законодавчому наданні статусу державного службовця науково-педагогічним працівникам? На нашу думку, така необхідність може бути продиктована хіба що потребою в поліпшенні рівня матеріального забезпечення науково-педагогічних працівників, удосконаленні системи соціальних гарантій їх праці, підвищенні престижу професії педагога та науковця. Та чи вдасться досягти всіх цих соціально значущих цілей у випадку механічного прирівняння науково-педагогічних працівників до державних службовців? Чи це навпаки призведе до значного звуження вже нині існуючих прав та соціальних гарантій науково-педагогічних працівників? Для того, щоб відповіс-

ти на ці запитання, достатньо провести загальне порівняння основних важливих аспектів чинного соціально-правового статусу науково-педагогічних працівників та державних службовців.

Відповідно до Закону України «Про державну службу» прийняття на державну службу на посади третьої - сьомої категорій, передбачених статтею 25 цього Закону, здійснюється на конкурсній основі, крім випадків, коли інше встановлено законами України [1, ст.15]. Статтею 54 Закону України «Про освіту» також встановлено, що прийняття на роботу науково-педагогічних працівників здійснюється на основі конкурсного відбору [6, ст. 54]. Процедура прийняття на роботу науково-педагогічних працівників через проведення конкурсу за своїм призначенням покликана захищати роботодавця від некваліфікованих кадрів.

Стосовно ж законодавчого регулювання питання випробування при прийнятті на роботу порівнюваних категорій працівників необхідно зазначити наступне. Так, якщо законами про освіту не встановлено інших (ніж ті, що передбачені Кодексом законів про працю України [7, ст.27]) правил стосовно строку випробування при прийнятті на роботу науково-педагогічних працівників, то відповідно до Закону України «Про державну службу» при прийнятті на державну службу може встановлюватися випробування терміном до шести місяців [1, ст.18]. Нагадаємо, що за загальним правилом, відповідно до Кодексу законів про працю України, строк випробування при прийнятті на роботу, якщо інше не встановлено законодавством України, не може перевищувати трьох місяців [7, ст.27].

Вищий навчальний заклад забезпечує підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників не рідше ніж один раз на п'ять років із збереженням середньої заробітної плати [2, ст.52]. Подібна норма передбачена й для державних службовців. Так, відповідно до ст. 29 Закону України «Про державну службу» державні службовці підвищують свою кваліфікацію постійно, у тому числі через навчання у відповідних навчальних закладах, як правило, не рідше одного разу на п'ять років. Результати навчання і підвищення кваліфікації є однією з підстав для просування по службі [1, ст.29].

Важливим є з'ясування відмінностей у правовому регулюванні робочого часу та часу відпочинку державних службовців та науково-педагогічних працівників.

Тривалість робочого часу державних службовців визначається відповідно до законодавства про працю України (тобто не може перевищувати 40 годин на тиждень) з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про державну службу». Так, відповідно до ст. 20 Закону України «Про державну службу» для виконання невідкладної і непередбаченої роботи державні службовці зобов'язані за розпорядженням керівника органу, в якому вони працюють, з'являтися на службу у вихідні, святкові та неробочі дні, робота за які компенсується відповідно до чинного трудового законодавства [1, ст.20]. Також за рішенням керівника органу державні

службовці можуть бути відкликані із щорічної або додаткової відпустки. Частина невикористаної відпустки, яка залишилася, надається державному службовцю у будь-який інший час відповідного року чи приєднується до відпустки у наступному році [1, ст.20].

У статті 49 Закону України «Про вищу освіту» зазначається, що робочий час науково-педагогічного працівника визначається Кодексом законів про працю України. Також вказується, що час виконання навчальних, методичних, наукових, організаційних та інших трудових обов'язків у поточному навчальному році не повинен перевищувати річний робочий час. Максимальне навчальне навантаження науково-педагогічних працівників не може перевищувати 900 годин на навчальний рік [2, ст.49].

При цьому Кодекс законів про працю України не передбачає якихось особливостей у регулюванні робочого часу науково-педагогічних працівників. КЗпП не містить навіть положень про встановлення скороченої тривалості робочого часу для науково-педагогічних працівників [7].

Разом із тим Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України № 161 від 2 червня 1993 р., зафіксована тривалість робочого часу науково-педагогічних працівників, що становить 36 годин на тиждень [8, п.5.1]. Це дає підстави вважати, що для науково-педагогічних працівників встановлено скорочений робочий день. Базуючись на приписах зазначеного Положення, вищі навчальні заклади закріплюють відповідні норми й на рівні своїх локальних нормативно-правових актів. Так, згідно з п. 21 Правил внутрішнього розпорядку для працівників Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, затверджених ректором університету 31 січня 2009 року, середньо тижнева тривалість робочого часу науково-педагогічних працівників складає 36 годин [9, п.21].

Більш привабливими видаються й права науково-педагогічних працівників з питань часу відпочинку. Зокрема, відповідно до ст. 6 Закону України «Про відпустки» науково-педагогічним працівникам надається щорічна основна відпустка тривалістю до 56 календарних днів [10, ст.6], тоді як державним службовцям надається щорічна відпустка тривалістю 30 календарних днів. І лише державним службовцям, які мають стаж роботи в державних органах понад 10 років, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю до 15 календарних днів [1, ст.35].

Наступним цікавим аспектом є питання виплати надбавок за вислугу років. Відповідно до Закону України «Про освіту» держава забезпечує науково-педагогічним працівникам виплату надбавок за вислугу років щомісячно у відсотках до посадового окладу (ставки заробітної плати) залежно від стажу педагогічної роботи у таких розмірах: понад 3 роки - 10 відсотків, понад 10 років - 20 відсотків, понад 20 років - 30 відсотків [6, ст.57].

Закон України «Про державну службу» передбачає, що надбавка за вислугу років виплачується державним службовцям щомісячно у відсотках до посадового окладу з урахуванням доплати за ранг і залежно від стажу

державної служби у таких розмірах: понад 3 роки - 10, понад 5 років - 15, понад 10 років - 20, понад 15 років - 25, понад 20 років - 30, понад 25 років - 40 відсотків [1, ст.33]. Як бачимо, у даному випадку перевагу слід визнати саме за правовою нормою, що міститься в Законі України «Про державну службу». На нашу думку, було б справедливо таку саму норму передбачити й для науково-педагогічних працівників.

Та незважаючи на це, статус державного службовця передбачає ще цілу низку додаткових вимог та обмежень. Зокрема, державний службовець зобов'язаний подавати щороку до 1 квітня за місцем служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік [1, ст.13]. Державні службовці не можуть брати участь у страйках та вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню державного органу [1, ст.16]. Граничний вік перебування на державній службі становить 65 років [1, ст.23]. Стосовно ж науково-педагогічних працівників, то граничний вік їх перебування на науково-педагогічній роботі, як відомо, законом не визначено.

Отже, підводячи загальний висновок щодо доцільності надання науково-педагогічним працівникам статусу державних службовців, слід визнати, що у світлі соціально-правового аспекту регулювання праці науково-педагогічних працівників такої доцільності немає. Адже у разі віднесення науково-педагогічного працівника до категорії державного службовця, перший втратить низку важливих прав та законних гарантій свого соціального захисту, які у свою чергу мають цілком логічне підґрунтя, адже обумовлені особливим характером праці науково-педагогічних працівників. Саме особливий характер праці науково-педагогічних працівників й вимагає диференційованого підходу до правового регулювання такої праці. За таких умов віднесення науково-педагогічної діяльності до державної служби видається доволі штучним та соціально невинуватим для такої специфічної та важливої для країни та суспільства категорії працівників – як науково-педагогічні працівники.

Література:

1. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – ст. 490.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – ст.134.
3. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 544 с.
4. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22.07.1998 № 810/98// Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page>

5. Виконавча влада і адміністративне право /За заг. ред. В.Б. Авер'янова. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. — 668 с.
6. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 34. — ст.451.
7. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — додаток до № 50. — ст. 375.
8. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти України № 161 від 2 червня 1993 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93/page>
9. Правила внутрішнього розпорядку для працівників Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, затверджені ректором Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля 31 січня 2009 року.
10. Закон України «Про відпустки» // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 2. — ст. 4.

Фоменко Д. А. К вопросу относительно предоставления статуса государственного служащего научно-педагогическим работникам. — Статья.

Проведен сравнительный анализ правового статуса научно-педагогического работника и государственного служащего; определены особенности правового регулирования труда научно-педагогического работника и государственного служащего; сделан вывод по вопросу целесообразности предоставления статуса государственного служащего научно-педагогическим работникам; очерчены перспективы дальнейшего развития правового регулирования труда научно-педагогических работников.

Ключевые слова: научно-педагогические работники, научно-педагогическая деятельность, государственные служащие, государственная служба, единство и дифференциация правового регулирования труда.

Fomenko D. A. To the issue of granting the status of a civil servant to the scientific pedagogical personnel. — Article.

Comparative analysis of the legal status of scientific pedagogical personnel and public servant is conducted; the peculiarities of the legal regulation of the scientific pedagogical personnel and public servant labor are defined; there is a conclusion on the appropriateness of granting the status of a civil servant to the scientific pedagogical personnel; the further development prospects of the legal regulation of the scientific pedagogical personnel labor are outlined.

Keywords: scientific pedagogical personnel, public servant, scientific pedagogical activities, civil service, unity and differentiation of the legal regulation of labor.